

Stanislav Tumis: Postavení žen a „ženská otázka“ v pozdně viktoriánské a edwardiánské společnosti. Praha 2008, 307 stran.

Disertace, již Stanislav Tumis předložil, je mimořádně pozoruhodným, mimo jakoukoli pochybnost úspěšným a doposud ojedinělým pokusem o zpracování velmi složitého a mnohohrstevného tématu z britských novověkých dějin. Ačkoli i v našem prostředí je postavení ženy, zejména v 19. a 20. století, věnována stále větší pozornost a čeští badatelé prezentují výsledky na vysoké úrovni, je poněkud překvapivé, že uvedeným tématem se u nás v tomto rozsahu a s minimálně srovnatelným výsledkem nikdo nezabýval.

Navzdory všem důležitým změnám, k nimž došlo v posledních dekádách 19. století v oblasti mocensko-politické a ekonomické, mám především na mysli nástup USA a Německa, zůstávala Velká Británie první světovou velmocí, její impérium zahrnovalo pětinu zemského povrchu, bylo čtyřikrát větší než někdejší Římská říše a čtyřicetkrát větší než tehdejší Německá říše. Trval britský primát na světových mořích, Londýn zůstával věřitelem zbytku světa. V roce 1900 obnášely britské investice v zahraničí tehdy astronomickou sumu 10 miliard liber, roční úrok z ní přesahoval 500 milionů liber, což reprezentovalo pětinasobek zisků z britského zahraničního obchodu. Britský podíl na světovém obchodě sice klesal, ale prvenství Británie v této oblasti bylo do první světové války nepochybné. Ve srovnání s poměry ve většině zemí na evropském kontinentě poddaní na Britských ostrovech již dlouhá desetiletí požívali daleko větší míry svobod. Přesto zůstávalo v Tumisem zkoumaném údobí postavení žen na Britských ostrovech inferiorní a ve své podstatě v mnoha ohledech vskutku nedůstojné. Samozřejmě – ve většině států

na kontinentě bylo postavení žen ještě mnohem horší. Jsem toho názoru, že otázky, které si autor klade, hledá a nalézá na ně odpověď, mají hluboký význam nejen pro studium tohoto problému v Británii, ale v mnoha aspektech postihují i širší, celoevropskou dimenzi.

Z věcného a časového hlediska je vymezení tématu práce bezesporu logické a správné. Autor text rozdělil do tří velkých základních bloků, v nichž se věnuje hodnocení otázek spojených se soukromým životem žen, veřejnými aktivitami žen a konečně vývojem ženského hnutí za získání rovných práv s muži.

V první části (*Soukromý život žen*) badatel analyzuje problém materiálního zabezpečení britských žen, fungování manželství a rodiny a hodnotí otázku výchovy a vzdělávání dívek. Všechny tyto problémy zkoumá s ohledem na tehdejší základní stratifikaci britské společnosti (aristokracie – střední vrstva – pracující vrstva), specifický objekt jeho badatelského zájmu pak představuje hodnocení vzniku a vývoje feministického hnutí.

Velmi pozoruhodné výsledky Tumis přináší ve druhém bloku (*Veřejné aktivity žen v domácnosti*), kde se zaměřuje především na oblast filantropických aktivit (bazary, charitativní činnost ve prospěch dětí, výsledky působnosti tzv. visiting societies, propojení charity a veřejných institucí, filantropické a charitativní aktivity s ohledem na prostituci). Na první pohled zdánlivým odbočením je druhá kapitola tohoto bloku (*Ženy a impérium*), v níž autor hodnotí vztah žen a ženských organizací k impériu a imperiální ideji jako takové (výchovné působení v „imperiálním“ smyslu, úloha žen při podpoře a orientaci vystěhovalců v rámci impéria). Avšak vzhledem k tomu, že sám pojem „Britská říše“ nabyl konečné podoby právě v pozdně viktoriánském období, jde rovněž o záležitost klíčového významu.

Mimořádně významné poznatky přináší autor také ve třetím bloku (*Ženské hnutí za rovná práva*), který z časového hlediska sice

znamená přesah původního vymezení, neboť se závažným způsobem dotýká i vývoje po roce 1910, ba i za první světové války, což však lze chápat nikoli jako nedostatek, ale spíše jako přednost a doklad poctivé snahy autora prezentovat výsledky svého svého bádání v ucelené a dotažené podobě. Především mám na mysli autorovo hodnocení vývoje ženského mírového hnutí, protože v tomto případě samozřejmě nebylo možné a vhodné uzavřít výzkum s koncem edwardiánské epochy, naopak, hodnocení vývoje britského ženského mírového hnutí v posledních letech před první světovou válkou i během ní, samozřejmě v celoevropském kontextu, považuji za nesmírně cenné. Ostatně i v jiných případech Tumis svou prezentaci a hodnocení problémů dovádí z chronologického hlediska do první světové války, což je vždy ku prospěchu věci. Problémem, který žádný autor nemůže ponechat stranou a neučinil tak ani Tumis, byl boj britských žen za volební právo (*Volební právo žen*). Autor velmi důsledně sleduje vývoj hnutí de facto od jeho počátků, hodnotí základní problémy a obtíže, s nimiž se muselo potýkat, přináší pozoruhodné poznatky a závěry, včetně hodnocení spektakulárních aktivit sufražetek v posledních letech před první světovou válkou.

Rozsah nevydaných pramenů, jejichž výzkum Tumis realizoval, je mimořádný a oprávněně budí zasloužený respekt. Autor ve značné míře vytěžil prameny vzniklé z činnosti různých ministerstev (vnitřní práce aj.), týkající se otázek mezd, zdravotnictví, dětí, sociálního zákonodárství, zaměstnanosti, školství a dalších oblastí. Pro mne osobně jde o závažné zadostiučinění, neboť výsledek Tumisova archivního výzkumu v Británii je jednoznačným popřením místy se objevujícího tvrzení, že se u nás není množné věnovat klíčovým tématům světových dějin. Také pokud jde o vydané prameny, dobové pamflety a pojednání, autor prostudoval vskutku úctyhodné množství materiálu, což výrazným způsobem přispělo ke kritickému

zhodnocení všech základních aspektů zkoumané problematiky. Z využitých vydaných pramenů mají nepochybně primární důležitost parlamentní zprávy. Pokud jde o odbornou literaturu, je možné s plnou odpovědností prohlásit, že Tumis neponechal stranou žádný z titulů, který má základní význam pro zkoumání uvedené problematiky. Také slovesná stránka textu má vysokou úroveň. Soudím, že je nanejvýš žádoucí, aby Tumisův text vyšel tiskem. Předložená studie není, podle mého soudu, jen dokladem autorových osobních pozitivních dispozic a jeho veskrze seriózního přístupu, ale odráží i vynikající kvalitu semináře, v němž vznikla. Pokud jde o celkové hodnocení předložené práce, mohu s potěšením konstatovat, že splňuje všechny požadavky kladené na disertační práce ve studijním oboru historie/obecné dějiny a doporučuji ji k obhajobě.

V Hostivici, 12. srpna 2008

Prof. PhDr. Aleš Skřivan, CSc.